

SUCEAVA

Iulie-August 1928

AN. III
1928

FAȚ-FRUMOS

Nr. 4

Redactor: Leca Morariu

Pagină
din
Psaltirea
slavonă
(1614)

Scrișă
de
Efrem
Episcopul
Rădăuțului

Editori: O. L. M.

An. III

1928

FĂT-FRUMOS

Nr. 4

REDACTOR: LECA MORARIU

„Definiții și altceva“

Sub titlul acesta, dl. Paul I. Papadopol începe o serie de articole, din care au apărut până acum două, în „Viața literară“, nr. 85 și 86, dela 19 și 26 Mai a. c. — articole în care răspunde la răspunsul meu *Încă odată: Definiția nuvelei*, publicat în „Junimea literară“, „Făt-frumos“, „Floarea Soarelui“ și „Glasul Bucovinei“. Fiindcă aveam motive de a-i bănuî buna-credința și obiectivitatea, D-Sa începe cu o declarație de simpatie pentru Bucovina Hurmuzăcheștilor, a lui Iraclie Porumbescu, Aron Pumnul, Eminescu, Ciprian Porumbescu, Ion Grămadă, Dim. Petrino, Dim. Dan, I. G. Sbierea, I. Nistor. Evoacă memoria „bătrânului preot apostol“ Constantin Morariu, căreia i s'a închinat și D-Sa în numărul comemorativ al revistei „Floarea Soarelui“ și conchide că, prin urmare, și pentru descendentul lui, înainte de a-l ceti, nu avea decât simpatie, motivată și cu bucuria de a vedea pe „cineva din celălalt capăt al țării“, dându-i „o mână de ajutor“ la revizuirea definițiilor din manuale. Până aici, dl. Papadopol e foarte bine, e insinuant. Dar iată că acea „simpatie“ anticipată își dă în petec când D-Sa regretă ironic că îi „lipsia, amănuntul prețios al existenței unei „personalități culturale cu numele de Victor Morariu“ nume pe care nu l-ar fi găsit înregistrat nicăieri, nici măcar la dl. Const. Loghin, în care... totuși bănuiește un *amic*, poate chiar *o rudă* a acestui inexistent. Bănuiala aceasta e o imprudență din partea d-lui Papadopol, căci ea tradează adevărul: că d-sa l-a găsit totuși pe acest V. M. înregistrat la dl. Loghin, și anume odată în *Istoria literaturii române*, ed. II-a (1926), pag. 176, unde e vorba de colaboratorii „Junimei literare“ începând cu anul înființării ei (1904), și de 6 ori în *Istoria literaturii române din Bucovina* (pag. 114, 119, 125, 194, 226, 242).

Cum stăm atunci cu „simpatia“ și îndeosebi cu bunăcredința? Dar dl. Papadopol va fi foarte frapat când va afla că acest V. M. e citat și în *Antologia poezilor de azi* a d-lor I. Pillat și Perpeșcius, la scrierile „de consultat“ pentru Oct. Goga (vol. I, pag. 236), ba chiar și'n *Istoria literaturii române moderne* a d-lui E. Lovinescu, vol. III, pentru același studiu asupra lui Goga, publicat la 1905.

Nu e plăcut a fi silit să vorbești în publicitate de tine însuși având aerul de a-ți face reclamă. În cazul de față, meritul îi revine d-lui Papadopol, care a socotit că are nevoie și de argumentul..... „inexistenței“ literare a subsemnatului....

Dar dl. Papadopol mă mai ia la vale pentru publicitatea atât de întinsă pe care am dat-o răspunsului meu. L-am publicat în cele trei reviste „cu caracter bucovinean“ și'n cotidianul Bucovinei, pentru a compensa, ca chestie de tiraj, **lipsa de loialitate a „Universului literar“**, care mi-a refuzat publicarea răspunsului!

În articolul al doilea, dl. Papadopol ajunge, în sfârșit, la „miezul răpsunsului, presupunând că-l are“ — ironie ieftină și aceasta, ca și multe altele, asupra cărora prefer să nu insist.... Nu insist, fiindcă, de aci încolo, dl. P. încearcă să discute serios. D Sa îmi obiectează deci: „Din capul locului d V. M. își reneagă definiția: nu e a mea, dar a unui Ludwig Tieck și Paul Heyse, doi mari nuveliști germani“ și „d. V. M. încearcă să se spele pe mâni, aruncând moartea (??) în cei doi germani din a căror interdicțiune nu îndrăznește să iasă.“ Aș vrea să văd acum pe cetitorul care să fi înțeles din expunerea aceasta atitudinea mea; mă lepăd de definiția autorilor germani sau o mențin? Noroc că mai încolo, dl. P. se dumerește și-l lămurește și pe cetitor, constatând: „o aperi până'n pânzele albe“! Dar, dacă o apăr, evident că **nu** o reneg; constat numai că, nefiind a mea originală, nu am pretenția de a reforma eu teoriile literare, ci doar de a stărui pentru punerea în circulație a unei definiții, admisă aiurea, fie chiar în literatura germană — fiindcă sunt „orbit de Nemți“ (!!).

Dar d. Papadopol are și un argument serios — singurul, când, invocând autoritatea lui Titu Maiorescu, îmi pune în vedere că „de regulă, poeții înșiși sânt cei mai răi critici, în genere artiștii, cei mai contestabili apreciatori ai artei“ (citată din studiul lui Maiorescu *Poeți și critici*), de unde rezultă „posibilitatea inexistenței definiției lui Tieck și Heyse, tocmai pentru că au fost,

cel dintâi însuși întemeietorul nuvelei germane, al doilea un mare maestru al genului.“ Aici d. P. e destul de prudent în concluzie, întrucât spune că rezultă *posibilitatea* inexistenței acelei definiții, nu chiar inexistența! S'ar putea deci, chiar după d. P., ca definiția celor doi nuveliști germani să rămână în picioare. Și se poate îndeosebi de aceea, fiindcă în această urgisită literatură germană, evident puțin agreată de d. P., se găsește nu odată cazul unde un mare creator a fost și mare teoretician. Astfel Goethe și Schiller, în corespondența lor, formulează teoretic deosebiriile dintre genul epic și cel dramatic, iar Lessing scrie drame, fabule, epigrame, fixând în aceiași timp și teoria genurilor acestora. Gustav Freytag, romancier și dramaturg scrie, *Die Technik des Dramas*, carte foarte apreciată, iar dramaturgii Friedrich Hebbel și Otto Ludwig se ilustrează și ei ca teoreticieni ¹⁾.

Rămâne deci ca definiția „mea“ să fie desființată **cu alte argumente**, pe cari le aștept în articolele viitoare ale d-lui Paul I. Papadopol!

D-Sa îl mai povățuește pe „colegul Morariu“ „să conceapă definițiile astfel, încât să derive unele din altele și să fie concise — numai așa vom împăca logica, dar și pedagogia“. De acord, cu o condițiune însă: **conciziunea să nu fie inexactitate!** Căci, oricât de conciză, nu va produce decât desorientare o definiție ca aceasta (a d-lui Paul I. Papadopol): „Nuvela este o poezie epică (în proză) cu acțiune puțin complicată, la care iau parte câteva persoane“ ²⁾.

Nu, d-le Paul I. Papadopol, cu așa definiții n'aș îndrăzni să... „experimentez“ în școală!

Victor Morariu

Epilog.

Este un moment semnificativ în povestea polemicei acesteia: articolul meu apăruse la 1 Ianuarie 1927 în „Floarea Soarelui“; dl. Papadopol, în cursul anului acestuia, colaborează la aceeași revistă și, *abia după un an și mai bine*, îmi aplică „lovitura“ în

¹⁾ În studiul meu *Inceputurile nuvelei germane*, Cernăuți 1928 arăt și începuturile teoriei nuvelei, pe care o formulează frații Schlegel, apoi Goethe, Wieland și Tieck.

²⁾ Tot atât de.... „concise“... și de **inexacte** sânt definițiile date acum de dl. Paul I. Papadopol în „Viața literară“ 1928, Nr. 86, definiții ca acestea deci: fabula — „poezie satirică narativă alegorică“; (*satirică* ? nu cumva *didactică* ?) ! Etc. etc. (Nota Redacției).

„Universul literar“ (1928, nr. 5). Evident, se întâmplase ceva, căci nu i-o fi trebuit d-lui P. atâta timp ca să se dumerească; intervenise acel diferend personal, pe care D-Sa acum îl reneagă, cu dl. I. E. Torouțiu, „tipograf-patron, profesor-suplinitor, director de revistă literară bucovineană și critic (fără apel)“ — cum îl „ironizează“ dl. P. Așa se explică deochiata „simpatie“ pentru subsemnata „rubedenie“ a d-lui Torouțiu!

Acestea, „pentru caracterizarea unui profesor-scriitor“ (cum îmi zice d lui mie) care are norocul de a se fi format în „Centrul Culturii românești“ (cum se... recomandă d-sa pe sine)!...

V. M.

Amurg

Fin fumegă 'nserarea vagă.	Merg svonurile să se culce.
Domol se roagă clopotele.	Zefiri și-opresc răsufletele.
— Ca 'n vis îți prind eu mâna	Tac clipele... — E ora dulce
[dragă.	Când stau de vorbă sufletele...
Ne mor pe buze șopotele.	

George Voevidca

Visul Blagocistivului*)

Și să n'ai stare
Nici alinare,
Precum n'o are
Apa pe mare.

Peste cupolele aurite ale superbeii Reședinți se așează lin și trist al nopții negru vâl. Masivele portale scârțâie în ruginitile lor țâțâni, iar figurile trudite ale alumnilor seminariali dispar prin cele chilii spre a se odihni după a zilei ostenitoare muncă. Somnul, amic al muncii, se așează pe truditele pleoape și o liniște de raiu se coboară asupra tuturor.

*) Pagini inedite de M. Teliman, puse la dispoziția noastră de d. prof. C. Loghin.

E miezul nopții. Nici o lumină nu se mai zărește prin cele odăi, numai prin coridoare ard posomorite lămpișoare, galbene ca bătrânețele, ce se coboară în sicriu.

Colo în tractul răsăritean se odihnește pe pat de voluptoase mătăsuri Blagocistivul,¹⁾ hârb caduc și supt de ale vremii valuri. Fața lui brăzdată de lacomile patimi ale îngustului său suflet e galbănă ca făclia de ceară, iar părul său e alb ca zăpada seculară de pe ale munților înălțimi. Of, multe le-a mai suferit acest hârb, din care azi, mâne nici atome nu vor mai rămânea.

Câte nopți nedormite sânt înscrise în carnetul vieții sale, câte bacanale istovitoare de măduvă, câte munci sufletești, câte peripeții degradatoare de mândrie bărbătească, câte pocloane bizantine făcute celor puternici, câte antișambrări devote prin coridoare de birouri cerșitoare de înaintări și de ridicare la mărire.

Of, foarte e greu imbecilității a se urca pe tron și singura scară, care îi duce de altfel pe oameni la măriri, e abandonarea neamului, e tradarea intereselor obștinii pentru un blid de linte.

Doarme Blagocistivul, însă înzădar caută odihna; ea fuge de dânsul, precum a fugit el de neamul, din al cărui sânge se trage și din a cărui vlagă hrănește poftetele sale bolnăvicioase. Nu-i somnul liniștii ce-l doarme, ci este somnul muștrător de cuget, este judecata nocturnă a sărmanei națiuni române, ce se amestecă grozav în visurile sale.

La capul patului său veghează lingușitorii ochi ai unei prietene²⁾ din trecut, de care îl leagă atâtea amintiri gingașe. Ea veghează mereu, căci așa o prescriu legile evangheliei. Privirea ei e blândă și seducătoare, iar ochii lui stânși, și azi rād încă galeși din afundele orbite, când pe ai ei îi întâmpină. On revient...

Ea privește lung la naltul dormitor. Are somn neliniștit astăzi Blagocistivul. Mușchii adormiți ai feței sale se mișcă paralizici, obrazul asudă, mânilor văduvite de carne bat în toate părțile. Trebuie să fie grozav visul ce-l visează Preacucernicul....

¹⁾ Cu acest „blagocistiv“ e vizat mitropolitul de tristă memorie Arcadie Ciupercovici, despre care d-l I. I. Nistor în *Istoria bisericii din Bucovina* spune: „Românii considerară numirea ca o catastrofă elementară, împotriva căreia nu găsești ușor mijloace de apărare. În schimb domnia mare bucurie în tabăra Rutenilor cari primară în sfârșit în capul bisericii un om după placul lor... Păstorirea lui Arcadie a fost, afară de cea a lui Eugenie Hacman, cea mai dăunăcioasă pentru Români din toate câte se perindaseră în Bucovina până atunci. El n'a fost decât o unealtă oarbă în mâinile guvernatorului Bourignon“.

²⁾ Nistor op. cit. spune că pe timpul lui Arcadie arhiepiscopul era condusă de Bourignon și de un consorțiu de femei, rude de aproape ale arhiepiscopului.

Deodată se trezește. Ochii i se fac mari ca spaima, fața lui era mai înfricoșată decât a fost a lui Tiberius, când sâria din somn maltratat de grozavele icoane ale visului.

— Mesalino, tu ești?

— Eu.

— O! scumpa mea, of și vai de omul ce visează cum visez eu. De ce nu se curmă viața omului în floarea tinereții? De ce lungă agonie, de ce vecinica tortură zi și noapte? Ș'apoi, scumpo, muștrările de cuget, o, muștrările te omoară; și știi că am greșit.....

— Liniștește-te, puiule nu te irita; aceasta îți strică atât de mult. După amiază vine Würfel și Pompe, facem un taroc³⁾ și toate se vor trece cu noaptea. Și apoi știi doar, că e vorba să te faci consilier intim, ca să capeți titlul de excelență; cruță-ți viața că scumpă-i la apunere. —

Blagocistivul se uită lung și trist la amica sa, precum se uită raza soarelui ce se cufundă în lumi necunoscute. Ochii să strânși se pănginiră de lacrimi.

— Am avut un vis grozav, drăguță, un vis grozav, foarte grozav îți zic; și acuma tremur încă. —

Ea se uită înspăimântată la prea Blagocistivul. Avea aspectul unui om ieșit din fire.

— Grozav vis, puiule. Să ți-l spun ca să-mi dai un sfat ce să fac ca să mă ispășesc.

— Te rog, istorisește, — răspunse magdalenica Mesalină. Și Blagocistivul începu:

— Parcă mergeam la primblare. Și mult mi-a plăcut drumul spre Horecea. Am cetit odată nu știu unde, căci azi aproape toate le uit, am cetit un proverb arab, care zice: osul se întoarce la locul, unde zămislirea sa pentru vecie va fi. Și am mers spre Horecea. Neputințele bătrânețelor m'au cuprins pe drum. Mă simțiam foarte trudit. Mai că nu puteam urni trândavele oase. M'am așezat, ajuns la cimitir, pe o piatră sepulcrală, situată sus pe o colină, de unde vezi pe toți ce trec pe tristul drum. Priviam alene în depărtare. Totul îmi părea galbăn. Arborii parcă plângeau ca la răstignirea lui Hristos. Deodată văd apropiindu-se un ciudat cortegiu funebral, foarte ciudat cortegiu, Mesalino. Era înmormântarea mea proprie, la care asistam. —

³⁾ Joc de cărți.

Mesalina tresări la auzul acestui straniu cuvânt.

— Și ce mai sărăcăcioasă era; atât de puțin public ca la înmormântarea demoștenitei sărăcii, ca la îngroparea de vădane fără lițae. După carul funebreal în care zăcea în sicriu bogat trupul meu, mergeau în mare ținută, funcționari ai guvernului, Pompe, Würfel, Bourignon și alții slujbași dela politică, dar toți cu fețe vesele, toți ca

și când ar merge la o nuntă. Și ce vorbe vorbeiau: Vorbe ce-mi sfășiau inima. „Încă un episcop ca acest cadavru și după două-trei decenii nu-i nici urmă de Valah aice; mult plătește stupiditatea unui cap vanitos, pe care îl poți cumpăra prin o cruciuliță. În Africa poartă Negrii decorațiile pe nas ca fetele cerceii în ureche, la noi le punem pe piept spre a-i purta de nas... herrlich diese Komödie, Freund“. Și astfel tot vorbeau și râdeau, iar eu trebuiam să privesc cu ochii mei acest tablou sinistru. O, era dureros din cale afară.

Frate Gh. Iancu,
 Am primit epistola si foarte mi-ai scris
 bucurat. Cu toate acestea, mi-ai scris
 ca te-ai ras in buna la casa cu comestibil
 ca-mint care propozitie si mi-ai trimis cu
 prima mea mie string la stamperie.
 Inlata dupa primirea epistolei
 Tale am alcatuit aceasta poezie. Ma
 crezi, poezia scrie pe mine la
 Potentia alina in telex. Insa ha-
 de compozitie si am foarte bon, mi-
 de ceta, mi-ai trimis la poezie pe
 cand, mi-ai trimis la poezie. Te rog
 sa-mi scrii cat se poate de repede, in
 ingura mangai pe ce o am in
 Insi, mi-ai trimis.

în cari era încărcat puținul lor avut: vr'o câteva lăicere, niște unelte de agricultură și mobile sărăcăcioase, singurele dărâmături salvate din potopul mizeriei aruncate asupra lor de cruda soarte.

Ei plecau triști și muți din leagănul copilăriei lor, din pământul, unde zac oasele strămoșilor, spre a afla puțină hrană pe țărmuri mai fericite, în țări mai ospitale celor nenorociți. Și treceau moșnegii încărunțiți cu capetele plecate, treceau neconținut, dar nimene din lungul șirag al acestor victime, nici un singur om nu ridică acoperemântul capului înaintea procesiunii, ce înmormânta rămășițele mele pământene

O durere cumplită îmi cuprinsese atunci sufletul. Când te vezi disprețuit de rivali, desconsiderat de omul calculativ al claselor de sus, durerea e mai mică, căci multe sânt patimele omului cult și puține virtuțile inimii sale călite. Dar când te vezi disprețuit de inima neprihănită a poporului, atunci simți ale iadului chinuri, căci sentința poporului nu isvorește din camera rece a calculului, ci ea curge și clară și cristalină ca izvorul virginal din inima stâncii seculare.

Priviam cu durere acest tablou și jale adâncă mă cuprinsese. Câte nu puteam să fac pentru acești sărmani, câte lacrimi nu puteam șterge de pe palidele lor fețe. O, am fost nepăsător față de ei și înzădar a bătut glasul lor la porțile auzului meu. Simții atunci că am fost un Sardanapal modern, cu inima plină de vanitate deșartă, și voi să rechem pe acești sărmani să le zic: „Veniți la mine ca să alin ale voastre dureri, vlăstări nenorocite ale acestui pământ, însă glasul îmi amuți; voi să le fac semn cu mâna, însă ea era ca înțepenită, voi să plâng însă lacrimile îmi secară. Și ei tot plecau, curgeau pohoi.... Of, era grozav! —

Aici începu Blagocistivul⁴⁾ a plânge. Toate păcatele comise în contra poporului său se iviră în acest moment înaintea sufletului său, cuprins de părere de rău, sol olog al faptei defuncte. Mesalina cercă a-l consola și zise:

— Ah, cine ar mai crede în visuri! Ele sânt spume de mare, ce trec cu noaptea. Câte nu mai visează omul, mai ales firele mari, Cesarii gândirii, precum ești tu, scumpule; însemnătate n'au însă. — Și degetele ei albe ca marmora de Carara se jucau blând cu buclele asudate ale Blagocistivului desnădăjduit.

— Dar sunt grozave aceste năluci, — continuă el, — mai ales visul

⁴⁾ Vezi „Făt-frumos“ 1928, 69, Nota 11!

acesta; și are un sfârșit infiorător, Mesalino: eu ședeam încă tot pe bancă, încremenit, fără putere de a mă mișca. Coșciugul se lăsă în mormânt pe frânghii, bolovani hleioși cădeau surd peste acest trup, păstorii murmurau alene un „tatăl nostru“, dar nici o lacrimă nu zăria în ochii petrecătorilor. Nimeni nu m'a iubit nime; Oh! aceasta o văzui, nici o cuvântare consolătoare nu răsună la coșciug, numai hlizirea sarcastică a reprezentanților oficiali cărora atât bine le-am făcut, desbrăcând chiar propria-mi biserică de vaza ei și de dragul lor....

Și apoi zării ridicându-se pe proaspăta colină a mormântului meu piatra sepulcrală, cu o inscripție magistral compusă: „Aici zace Blagocistivul turmei sale, fala bisericii răsăritene, mecenatele poporului său, alinătorul durerilor celor sărmani, limanul suferinții..... născut la..... adormit la....

Fie-i țarina ușoară și memoria eternă.“

Și eu tot priviam straniul spectacol. Mulțimea dispăru veselă și râzândă ca și când venia dela o nuntă. Rămase singur mormântul meu și singur eu pe bancă. Atunci se ivi în depărtare un moșneag din ceata celor ce emigrau. Fața lui era severă, sprâncenele lui acoperiau ochii ca cele ale lui Cronion, când mustra Olimpul în poveste:

Moșneag de al cărui chip te temi,
Bătrân ca vremea, stâlp rămas,
Născut cu lumea într'un ceas,
El parcă-î viul parastas,
Al altor vremi.

El se apropia de mormântu-mi proaspăt. Ajuns acolo, ceti inscripția și atunci îl apucă o mânie fulgerătoare; el sfărma marmora în mii de bucăți și scoțând o altă tablă scrise pe ea un epitaf, Mesalino, un epitaf.....

— Nu te irita, puiule, — Întrerupse aceasta, — știi că-ți strică.

— Un epitaf mai negru decât păcatul:

Să n'ai stare,
Nici alinare,
Precum n'o are
Apa de mare.

Iar colo în depărtare repeția plebea⁴⁾ emigrândă acest refren, și răsună atât de trist, atât de trist...

— Erau glasurile alumnilor, puiule, care știi că cântă⁵⁾

⁵⁾ Vezi „Făt-frumos“ 1928, 67. Nota 6!

desdemineată, iar ție ți s'au părut că-i blăstămul poporului. Liniștește-te, e ora a opta demineafa. —

Și Blagocistivul închise din nou truditele pleoape.

Brutus

(Din „Patria“ Anul III Nr. 256, 28 Martie (9 Aprilie) 1899 — foileton pe de-a întregul „confiscat“ de cenzura austriacă, salvat însă totuși într'un exemplar antecenzurat din „Patria“ și dat acum, în sfârșit, la iveală).

Scrisori inedite dela Alecu Hurmuzachi

Datorită generozității marelui român care e dl. George Sion, Biblioteca Universității din Cluj a intrat în posesiunea unei colecții deosebit de bogate de stampe, documente, cărți vechi românești, tablouri și monede. Ele se păstrează astăzi într'o sală care poartă numele donatorului. În această colecție am dat și peste câteva scrisori ale fraților Hurmuzachi, adresate unchiului, mecenatului Bibliotecii clujene, poetului George Sion, mort în anul 1892.

Cunoștința aceleia cu familia Hurmuzachi pare să dateze din anul 1848, când, la fel cu majoritatea capilor revoluției din principate, s'a bucurat și el de ospitalitatea legendară a vestitei familii boierești, despre casa căreia Sion spune undeva¹⁾ că „era casa lui Avraam: totdeauna deschisă și gata a îmbrățișa pe orice trecător sau emigrat, care ar fi purtat numele de Român“.

Sion ar fi rămas în Bucovina un an și jumătate²⁾. Legăturile cu frații Hurmuzachi au avut astfel toată vremea să se cimenteze. Socotind după scrisori, dintre cei cinci frați, Sion pare să fi ținut mai mult la Alecu. Chiar și Bucovinenii îl iubiau în chip deosebit. Aceasta se poate vedea și din următorul pasaj al unei scrisori adresate tot lui George Sion, de către Iraclie Porumbescu, tatăl cunoscutului compozitor: „De la moartea lui Alecu Hurmuzachi încoace, ni l-am perdut pe *Moise* și încă tocma în dricul crizei între emancipare și îngenunchiare. El mu-

¹⁾ *Suvenire contemporane*, Ediția „Minerva“, p. 271,

²⁾ Cf. M. Strajanu în *Enciclopedia Română* (Sion Gheorghe).

ria, criza se prăvăli spre ulterioara parte a alternativei! Doxachi, George, erau și ei *Hurmuzachi*, dară nu Alecul cel vigoros, energetic și convingătoriu, cu sfada-i demostenică și cu flacăra devotamentului pentru națiunea și drepturile ei în această țară". Din aceeași scrisoare, reținem cele spuse de Alecu Hurmuzachi lui Porumbescu, în ultima lor întrevedere: „Lucră frate, cât poți, că eu țin viața-mi numai ca cu dinții, și ce pot încă, tot lucru!”

Cu toate că nu aduc lucruri nouă, ori extraordinare, scrisorile lui Alecu H. e bine să fie cunoscute, cuprinzând pe lângă urări de ziua onomastică, complimente, comunicări intime (sănătate și afaceri) și dovada constantului și viului interes păstrat de luptătorul bucovinean pentru treburile obștești, dragostea pentru români, îngrijorările cauzate de situația delicată a dinastiei noastre prin anii 1870. Ele ne-au păstrat și un ecou bucovinean al alegerii de principe pe tronul principatelor Unite și ne arată nerăbdarea și entuziasmul cu care se aștepta în provinciile românești de sub stăpânirea Habsburgilor aranjarea chestiei dinastice. De reținut pasajul din scrisoarea de la 29 Sept. 1869, în care Hurmuzachi arată ce așteaptă Românii subjugăți dela cei din țara liberă (vezi și alt pasaj din ultima scrisoare publicată de noi). Sunt apoi chestiuni mai mărunte, dar interesante totuși: educația tineretului bucovinean în cultul oamenilor mari din Principate; plângeri pentru lipsa de ziare (românești) bune; o icoană și o mărturie a felului cum lucra „Posta Română” între 1860-70; părerea lui Alecu Hurmuzachi despre „Foaia” ce reușise să scoată la Cernăuți, preocupări în legătură cu „Societatea de lectură” bucovineană; în fine, o seamă de legături ale literatului bucovinean cu Academia și scriitorii din România liberă, etc.

Am păstrat întocmai grafia scrisorilor, întregind ici-colo, în paranteze, mici scăpări din vedere, și dând câte o notă explicativă acolo unde am crezut că e nevoie.

Ion Mușlea

Și iată-le acum scrisorile:

I.

Cernăuți, 27/15 Fev. 1866

Iubite amice Iorgule!

„O eternitate și o departare nepatrunsă și neajunsă s'au întrepus între noi, și o epocă întreaga a istoriei noastre, pe care

o salutasem cu atât entusiasm și cu atâta speranță, nu ne-au adus măcar acel bine de a spori raportul și comerțul spiritual între noi, a întemeia seau a înlesni măcar înființarea și existența unui singur organ, care se mijloceasca și se întreție acest raport, — nu ne-au adus măcar o îmbunătățire a comunicațiunei postale. Astăzi încă, durere și umilire necreștuită! nu aveți voi, și prin urmare nici noi, un jurnal mare, acreditat, solid și bine administrat, care să susțină raportul intelectual între toți Românii, și astăzi încă departarea de aici la București este mult mai mare ca pena la Paris, seau la Napoli; astăzi o scrisoare de aici la București merge 8 ba 14 zile, în care timp poate ajunge chiar la New-York! — și pen la *Roman* pune 6 zile! — Dar de ce-ți spun aceste? Ca să poți escusa mai lesne asta scrisoare care-ți va părea poate că venita dintr-un mormânt, de la un mort. Dar mort de a-și fi fost și-n faptă, și trupește, tot m'as fi treșit astăzi că să salut încă și asta și frumoasă și mareșă, în care a-ți pus capăt unei epoci de nelegiuire și umilire, în care și-au jucat încă odata istoria rolul său providențial de a fi suprema judecatoare. Ați făcut judecata dreaptă și înfricoșată și dar vă salut și eu și vă mulțamesc că ne-ați mai ridicat speranțele și sufletele! Trebuia să-mi aflu un amic bun, caruia să-i spun cum mi s'au desmortit și mi-au tresărit inima de bucurie, și dăra am cugetat la tine, iubite Iorgule, carele nu te-ai schimbat după cum sper nici în amicie, de vreme că după cum știu nu te-ai schimbat în altele, ce ai rămas cum ai fost, cum te-am cunoscut, te-am stimat și te-am iubit. Sînt sinceru și eu cum am fost, și-ți spun curat că-ți scriu, că să apelez la amicia ta, la binevoiența ta, rugîndu-te să-mi dai o scire mai lămurită și sigură despre frumoasa Voastră mișcare, începuturile, pregătirile și decursul ei. Nu me pot lămuri și totodată minuna și bucura îndestul, cît de bine și repede și înșosant s'au împlinit. Puținele voastre jurnale ne ajung *dupa 2-3 (!) septamîni*, cele streine sînt reu informate seau reuvoitoare, și tot adevărul poate nici că-l vor ști și nici îl vor spune. De vei voi, îmi vei face un mare bine, mult me vei îndatori, de-mi vei spune ce ști. — Ați numit pe Flandres¹⁾ — nu știu de a-ți făcut-o cu oaresicare speranță de a reuși pe deplin, seau numai din politica, că să tăiați din capul locului toate aspiraciunile și intrigile

¹⁾ Contele Filip de Flandra, invitat după detronarea lui Vodă Cuza să ocupe tronul Principatelor unite.

nenumaratorilor candidați „patrioți“, pamanteni, si pentru a da în data o direpciune serioase si nobila mișcarii? Sciam ca se asceapta feliurite si se lucra unele si altele, dar drept ȳicînd, nu mai aveam curajul si „sborul“ a ascepta atît de bine. Dumneȳeul Romînilor se va stea voa sî noa în ajutoriu si-acum deocamdata de'e va tarie, si perseverare, pena ce vi se va împlini dorinȳa si alegerea!

Eato, iubite Iorgule, ca soarta au fost mai buna decît noi si ne-au dat ocasiune vechilor amici de a se mai întîlni si a se apropie, mîcar pe asta cale, schimbîndu-sî împresiunile si cuge-tarile, si impartasind sîntimentele, bucuriile comune. Fii bun, vechiule amice, si scrie-mî dar sa-mi sîmperi setea si sa-mi dai o mîngaere. Nici un feliu de suferinti, nu m'au putut raci nici în sîntimîntele mele pentru amicii cei adeverat buni si statornici ca tine, nici în acele care mi-au mișcat inima si mintea, de cînd îmbele s'au treȳit. Dea Domnul sa mai prindem la suflet, sa mai putem rîdica fruntea naintea lumeî, a popoarelor! — Am avut 'nainte de 3 ȳile multamirea de a ceti un mic, dar minunat ar-ticol al tau, în care ai vorbit de Lambrino, Maria(?), poetul Ianov si oratorul Tacu! Am rîs cu toȳii si te-am aplaudat! Ai adevérit, se pare, ca poetii sînt profeti, ca urgia curînd i-au ajuns. — Cum s'au întîmplat ca chiar asta camera l'au resturnat? ca armia nu l'au aparat? ca maiorul — pezevenchiu Pisoȳchi nu l'au scîpat? Spune-mi te rog aceste.

Arata te rog, complimente Dei sotiei tale, si saluta toti co-pilasii, toti puii de poet, ce vei fi avend! Cu vechea amicie si adeverala stima al tau serv si frate

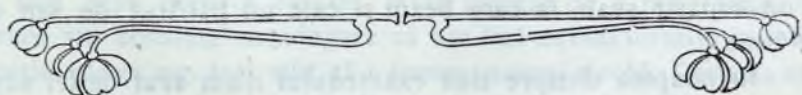
Alecu Hurmuzachi

P. S. Vei fi sciînd ca avurem durerea de a perde pe bravul Pumnul.

[Pe margine] Spune-mi, rogu-te, adresa ta, si ce post ocupi acum.

[În alt loc] Toti fratii mei te saluta.

(Urmează)

Sărut

Yrăjit de ochii tăi —

Ca danț de vii văpăi

Te 'ncing,

Te 'nving;

Ard: frenetic soare

Pe-o ramură în floare...

Eternități șivoaie...

Nemărginiri undoaie...

Universuri cad ..

— — — — —

Pierdut în tine,

Pierdută în mine,

Ardem: rug cu flacări de rubine...

Se arcuie azururi noi

Sărutul nostru — înflorit răsad —

Naște lumea —

Ne naște 'n ea pe noi...

George Yaevidca

Cursul vieții mele

Amintiri din timpul studiilor gimnaziale

(Sfârșit)

În decursul tuturor studiilor mele n'am simțit pentru nici un examen atâta greutate ca pentru matura, după cum se cerea ea pe atunci. Și pe când eram în toiul luptei cu istoria lumii, matematica, fizica etc... într-o zi capăt dela unchiul Costachi o epistolă, în care îmi spune că comisia de recrutare e la ușă, deci să merg la cumnatul său, profesorul Cornel Cosovici din Suceava, căruia i-a scris, ce e de făcut, ca să nu fiu recrutat. Preotul m'a trimis la medicul Knetner să mă cerceteze și acesta mi-a spus că nu-mi lipsește nimic, deaceea să muncesc mult cu învățatul și să fumez, ca să apar slab înaintea comisiei. Am urmat sfatul și am scăpat de recrutare. Dar fiind prea slăbit și având încă mult de lucru pentru matura, deși Doamna Höhny, ea care locuiam împreună cu trei fii ai parohului Tarnavschi din Buniți, era foarte bună gospodină, totuși mi-am acordat prânzul și cina la un ospătar șvab, la care beam și câte un păhăruț de vin sau de bere.

În noaptea dinspre ziua examenului n'am avut de fel somn

liniștit, ci mereu am visat formule matematice, cifre de ani din istoria lumii etc.. A doua zi dimineața doamna Hőhny ni-a adus dejunul și colegul meu Mihai Tarnavski l-a sorbit, eu însă m'am dus de am băut la ospătarul meu un mic păhărel cu vin, ca să prind la curaj, apoi am mers la gimnaziu, unde toți colegii m'au întâmpinat în drum înaintea porții din fața bisericii Sft-ului Dimitrie, zicându-mi să fac, ca primul după alfabet, început bun. Cum am intrat în clasa de examinat, nici n'am apucat a mă pune în laiță, căci profesorul Isopescul m'a chemat la matematică. Am răspuns bine din toate obiectele, numai inspectorului Marek i-am rămas dator cu singura întrebare: în care an a fost expediția lui Napoleon cel Mare la Moscova?

Sfârșindu-se examenul în aceeași zi după amiază și comunicându-mi se rezultatul, după câteva zile m'am dus la Mitoc ca să petrec vacanțele în liniște. Liniștea era însă departe de mine. Dormiam în fânul din podul grajdului și nopți întregi până pe la revărsatul zorilor de ziua somnul fugia de mine din pricina gândurilor la soarta ilotică a poporului nostru, la nesfârșitele nedreptăți și nevoi suferite de acest neam din partea străinilor. „Adevăr zic în Hristos, nu mint” (Rom. 9, 1). Da, e adevăr sfânt că nici o durere nu m'a muncit cu atâta necruțare în toată viața, ca durerea de starea cea de tot tristă a bietului nostru popor. Dovadă e articolul intitulat „Din Bucovina” și publicat în „Familia” din Buda-Pesta 1877, pag. 166, unde ziceam cu tot avîntul juvenil:

„Pătruns până'n atomul cel mai subtil al inimii mele de nemărginită iubire către patrie și națiune..., cu amărăciunea și durerea lui Ieremie voiui să plâng starea cea mizeră a poporului român bucovinean, voind a atrage prin aceasta și pe alții la compătimire și îndurare; cu entuziasmul și bucuria lui Arhimede voiui să strig din răputeri „heureka!” când voiui vedea vre o rază de îmbunătățire a acestei stări mizere, sperând că strigătul meu debil va pătrunde măcar urechile unora; în urmă cu energia și curajul lui Muciu Scevola voiui să-mi bag mâna în flăcările patimilor și răutăților ce înrăduresc asupra acestui popor direct sau indirect, cauzându-i și preparându-i astfel ruinul”. Și dacă durerea aceasta va fi dovedită prin toată viața mea ca fapt real, departe fie de mine gândul de a mă lăuda, deoarece am absoluta convingere că am fost numai unealtă în mâna puterii, căreia am fost silit să-i urmez numai decăt. Deaceea zic: „Cine se laudă, laude-se în Domnul” (2 Cor. 10, 17).

Într-o noapte de nesomn ca cele amintite am auzit spre ziuă că tata s'a sculat foarte dimineată și s'a dus cu mama la târg, apoi am adormit. Dar după câteva ceasuri cumnatul meu Nicolae Coclici mă trezește, spunându-mi că unchiul Costachi dela Cernăuți a venit la noi și mă așteaptă în *casa cea mare*. M'am sculat, m'am grijit și am intrat la unchiul, dându-i bună dimineată și sărutându-i mâna. El însă, în loc de răspuns, se tot primbla și se tot uita când la grinda pe care erau cărțile tatei, când la șipurile ce le adusese și se aflau pe masă, zicând: „Ași bea un pahar de cînste și nu știu pentru ce!” Am înțeles ce vrea și i-am arătat testimoniul de maturitate, iar unchiul mi-a zis: „Se vede că ai fost la mine în gazdă” și, cetind testimoniul, a mai adaos: „Da, mi-a spus și inspectorul Marek că ai izbutit cu examenul fără nici o piedică”.

Unchiul a petrecut atunci în Mitoc trei zile, vizitându-și frații și pe parohul. Înainte de a se întoarce la Cernăuți fiindcă, cum spunea, Consistoriul i-a dat manuscrisul din *Dogmatica* profesorului Ioan Calinciuc spre cenzurare pe timpul vacanțelor, mi-a spus să-mi însemn numărul locuinței sale din strada Carolinei, și în ultima zi a lui August v. 1874 să merg la el.

† Preotul **Constantin Morariu**

Henric Ibsen

(Continuare)

Dar urmărind cucerirea și întronarea libertății, Ibsen nu se gândește atât la libertatea socială și națională, libertatea masselor și popoarelor; ceea ce devenise preocuparea esențială a secolului care a impus principiul naționalismului, a întărit constituționalismul și a inițiat democrația.

Ci cugetă la libertatea individuală, la libertatea fizică și morală a ființei umane, prea mult strânsă și constrânsă în cătușele ereziilor și ale tradiției sociale. Această libertate va avea menirea să dea omului puțința unei desăvârșite și armonice dezvoltări.

Impotriva acestei libertăți luptă *Rectorul Kroll* în *Rosmersholm*, dar — deși materialmente învingător — el este în realitate

un învins sufletește de *Rosmer*, pentru că acesta se bucură de întreaga libertate.

Predicator al acestei libertăți este *Bram*, poate cu prea multă cruzime și strășnicie și, dacă el e doborât, principiul totuși triumfă. Chiar neputinciosul *Coregers Werle* din *Rața Sălbatecă* se întemeiază pe acelaș principiu, fără a avea însă forța de a și-l impune sie-însuși, cu atât mai puțin altora.

Prin acest individualism al felului cum concepe libertatea și însăși viața, *Ibsen* sparge granițele secolului XIX lea, trece dincolo de acest timp și devine expresia secolului XX lea, pentru cugetarea, ideologia și atitudinea căruia — cel puțin răstimpul de până la răboiu — devine reprezentativ.

Această afirmație ar putea naște întrebarea: cum poate *Ibsen* să devină scriitor reprezentativ pentru secolul XX lea, o adevărată expresie a acestuia, de vreme ce nu a trăit dintr'însul decât șease ani. Obiecțiune cu aparență de seriozitate, care însă se risipește fără greutate, când ne aducem aminte de ceea ce am mai spus: geniile merg totdeauna înaintea vremilor, ele întrec cu mult mentalitatea generațiilor tocmai prin faptul că sunt vestitorii unor vremuri nouă și pentru că simt fierbând într'însii duhul acelor vremuri. Tocmai de aceea, oamenii de geniu nu sunt înțeleși în vremea lor, par străini, plini de non-sensuri: oamenii se trag din fața lor cu frica neînțeleasă a presimțirii unei apariții nouă și strălucitoare de esență aproape divină, precum s'a întâmplat lui *Ibsen*, care de aceea nu s'a bucurat de succes multă vreme și n'a gustat decât o glorie foarte târzie.

Ca expresie a secolului XX lea, *Ibsen* nu este numai un individualist, ci un puternic și adevărat idealist. El crede nestrămutat în ideal, într'un ideal al său și al întregii umanități: idealul care constă din realizarea omului desăvârșit. El luptă pentru acest ideal, îl predică, îl impune, și contribuie cu fiecare operă la făurirea lui.

Chintesența desăvârșită a idealistului, care luptă cu toate forțele sale sufletești pentru întronarea idealului, își impune cele mai aspre condiții de viață și cele mai dureroase sacrificii, este *Brand*. El se socotește un misionar al celui nobil, dar suprauman ideal sintetizat în formula „*tot sau nimic!*”: îndeplinirea misiunii, istă suprema sa țință!

Idealistă este și acea *Noră* care se naște jucăria tatălui, trăiește păpușa soțului și se trezește deodată *om*, cu toate aspirații-

nile spre perfecțiune ale omului. Idealistă este și *Rebeca West*, ființă complexă care, prin puterea idealului și prin virtutea omului idealist, se transformă din întruparea perversiunii și a josnicei ambiții, în model de puritate morală. Idealistă este chiar și nefericita *Felicia Rosmer*, care e capabilă să-și jertfească viața din dragoste pentru o idee: fericirea bărbatului iubit.

Idealisti sunt *Dr. Stockmann*, ori *Ulrik Brendel* din *Rosmersholm*, ori *Iulian Apostatul* din *Impărat și Galilean* și atâtea alte personaje mari și mici.

Tot idealismul unor generații eroice și utopice, cari au putut fi pornite în numele unui ideal la cel mai groaznic măcel pe care l-a cunoscut istoria și s'au înălțat dintr'însul mai idealiste, mai convinse de posibilitatea și necesitatea unei utopii: înfrățirea oamenilor și a popoarelor; tot acest idealism pe care l-au manifestat luptătorii marelui războiu, trăiește viu și puternic în opera marelui sciitor nordic.

Prin nemărginita sa încredere și credință în necesitatea și infailibilitatea idealului, *Ibsen*, dezbracă sărmana creatură umană de toată haina sa temperală, o separă de toate contingențele materiale, pentru a o lăsa să trăiască pură și sinceră, în fața propriei sale conștiințe, și împreună cu aceasta, în fața lui Dumnezeu. Tatăl și fiul! Creatorul și creatura sa!

Astfel, *Ibsen*, deși mândru până la rigiditate în problemele ce-și pune, se prosternă cu umilință în fața ideii de Dumnezeu — cum face alături de *Brand* —, manifestând un suflet cu adevărat mistic. Acest misticism se simte în toate creațiile sale: acel element imponderabil care planează în atmosfera piesei *Nora*, apariția inexplicabilului logodnic din largul mării în *Femeia Mării*, impresionanta atitudine de sacrificiu a mamei ce idealizează în ochii fiului imaginea tatălui, de altfel decăzută, din *Strigoii*, treptata apropiere de pragul morții a mândrei *Hedda Gabler*, sunt atâtea elemente mistice în opera lui *Ibsen*.

Misticismul impune poetului să se realizeze în imagini, nu în raționamente. Dar în imagini stranii și surprinzătoare cari să nu poată fi cu ușurință desvolbite. De aici, predilecția lui *Ibsen* pentru simboluri; de aici, „simbolismul“ lui *Ibsen*; de aici, revendicarea scriitorului de către simbolisti.

Ibsen însă nu este un simbolist în sensul simbolismului poetic. El nu manifestă veleitatea de a reduce opera la sentimen-

talitate pură, la atmosfera de contemplație prin muzicalitatea sugestivă, fapte cari caracterizează poezia simbolistă.

Integrându-se în caracteristicile secolului XX lea, Ibsen este simbolist prin utilizarea simbolului și a alegoriei: simbolul ca imagine ajutătoare a operei, ca de ex. „calul alb” din *Rosmersholm* care simbolizează moartea; ori chiar simbolul ca rațiune unică a întregii opere, prin care își umanizează creația, și-o sensibilizează și și-o concretizează, îmbrăcând-o în vălul diafan și iluzoriu al poeziei, precum de pildă *Rața Sălbatecă* simbolizează ființele fără rost în viață, rănite în existența lor și având drept singură salvare morală — sinuciderea.

În sfârșit, în toată opera sa scriitorul manifestă o continuă și constantă preocupare pentru realizarea unei opere frumoase. Este așadar un estet, căutând a satisface principiul estetismului, prin realizarea adevăratei arte. Chiar atunci când opera sa ne face impresia de pledoarie, armă de luptă și polemică socială — precum în *Stâlpii Societății*, *Un dușman al poporului*, *Liga Tinerimii*, ori *Comedia Iubirii*, tot eșafodajul lirico — retoriceste susținut pe această preocupare estetică, ce face una dintre minunatele podoabe și marile taine ale farmecului literar și poetic exercitat de operele lui *Ibsen*.

(urmează)

Valeriu I. Grecu

Errata

p. textele *Din Munții Apuseni* publ. de d. Șt. Pașca

Pag.	șirul	în loc de :	îndreaptă :	Pag.	șirul	în loc de :	îndreaptă :
9	20	Dumin'nica	Dumin'ica	44	20	vin'e	vin'a
"	23	îel	iel	"	21	șed'e	șed'a
"	28	mn'iljocu	mn'ijlocu	"	23	D'e am	D'a l-am
"	29	Șanculi	Ianculi	"	31	Ieste	Iește
10	7	Un'd'a	Un'd'a	"	32	Tăt'a	Făt'e
"	15	S'in'e-n	S'in'a-n	"	"	lemn	iarba
"	10	Nime-n	N'ime-n	45	2	otăveș'te	otăveș't'a
43	28	Scala	Scală	"	17	p'e	p'a
44	10	npăturat'a	npăturat'a				

Drumuri cirebire

(Carnet istro-român)

18 August 1927

Din Monte-Maggiore la Susn'evița.

Ziua de 18 August e o zi atât de plină de soare cum ni-î de însorit sufletul, când, în zori de zi, pornim voinicește pe șoseaua Vragnei la vale, îndrăznind a înfrunta, cu câte 30 Kg. echipament în spate, cei vre-o 25 Km. câți or fi fiind până'n Susn'evița. Drumul e o ideală șosea de munte, nu prunduită, ci pavată parecă, cimentată cu piatra calcaroasă, orbitor de albă în bătaia soarelui. Și totuși nesățioșii ăștia de Italieni, pe cari stâncăretul țării lor, i-a învățat să fie atât de meșteri în spargerea și desfundarea munților, nu se mulțumesc cu șoseaua moștenită dela Austrieci, ci au dat năvală și aici cu târnacoape și cazmale, cu roabe și cu ecrăzită, să spargă, să dreagă, să netezească și să scurteze șerpuirile. Un atât de pitoresc genunchiu al drumului ca acesta prin care treci acum, făcea și el un prea mare, un prea retardant ocolish. L-au tăiat de-a curmezișul, spărgând în stâncă pereți de vre-o trei staturi de om înălțime; și fluieră și ciocănesc și cântă de pare-că nu în piatră ci'n *polenta* lor ar fi tăind. Cârjoaia de drum scoasă astfel din circulație, împreună cu terenul încins de ea (cate și el va fi, se vede, ras de stâncăret), rămâne probabil menită pentru ridicarea a două-trei căsuțe, ca cele de alături, — cuiburi vulturești de noui sălașuri omenești, scăldate în soare și'n cer albastru, stăpânind larga, odihnitoare vedere care domină atâta Istrie. Dar un drum ca acesta mai e și de altfel antrenant, — șerpuintu-te printre cotituri umbrite de făget și de stejari, unde frunza verde miroasă a codru moldovenesc...

Și iată-ne acuma scoși în priveliștea țării dela poalele noastre! Aspectul e dătător de aripi... Coborișul ni-i deci spornic foarte. Ba întru creșterea înviorării ne mai iese'n cale și-o cișmea de piatră cu un proaspăt ciurgăuaș de munte. Ne adăpăm cu neșaf setea bine-știind că de aici în colo ne cam putem lua rămas bun dela apă. Un car cu boi se leagănă agale împotriva noastră. Omul își tot îndeamnă plăvanii, și cu urechile'n patru te așii doară-doară-i fi harnic să prinzi un „Hăis, bou, hăis! Cea, bou, cea!” — cum l-a auzit T. T. Burada (op. citat 21) în satul istro-român Bârdo. Dar la bineața noastră italiană, — de câte ori nu

putem fi Români sântem Italieni aici — Ciciul croat ne răspunde numai un *Bog* (= cu Dumnezeu) mârâit. Și te alegi numai cu cunoștința acestui car de altă făptură decât carăle noastre, cu minunat de groase ciolane la roți. Boulenii se aud a fi potcoviți, cum trebuie să și fie pentru niște drumuri tari ca acestea.

Și iarăși tot cuprinsul încremenește'n liniște: o țară sihastră rămasă stană de piatră sub osânda cine știe-cărei vrăji...

De jur-împrejur tot stâncă cenușie, vârstată cu verdele închis al stejărișului încheștat de piatră. Ba colo'n fund se înecă înopotopul luminii și câte o pâclă de pădurice. În vale, pe pajiște de verdeață, cineva și-a uitat un covor de miriște aurie... Și parecă-i de două ori pustie această nețărnută singurătate ațipită acum sub foc de soare...

Ba lumea de pe aici se joacă de-a ascunsul. Și la cutare cotitură răsare ca din...stâncă, o drăguliță de căsuță, în fața căreia doi inși îmblătesc din îmblăcie ca Stan și Bran din Moldova noastră. Și de unde până unde, îți mai iese'n cale, în această atât de aeriană cale, încă și-o *vamă a văzduhului*: O cazarmă de jandarmi! Elegantul *carabinieri* te roagă de *documenti*. I-le dăm din belșug și chiar în italienește, cu recomandăția oficială¹⁾ din partea Universității Cernăuțene pentru il signor professore X „per darli tutto il concorso nell'escursione scientifica che esso farà nel territorio italiano abitato da Istrorumeni.“ E de altfel o adevărată plăcere de a te găsi în fața unui reprezentant al ordinei publice de o atât de europenească atitudine. Și mi se pare că această așa de perfectă complesență e o calitate, care a devenit aproape instinct la acești Italieni, veșnic în contact cu lumea bună a întregii lumi. Iar mărănimosul și totuși discretul gest al mâinii, care-ți schițează permisiunea de a trece înainte, parecă nu drumul Susn'eviței românești ți l-ar deschide, ci însași poarta ospitalierei Italii.

Mai puțin amabilă devine însă vipia asta așa de dogoritoare. Și totuși și mai sfârșogit de arșită, și mai înăbușit de praf decât noi, e colo bietul cela de smochin din marginea drumului. Dar în vale, iată-le casele Vragnei! Nădejdea unui umbrar îți întrămează pasul...

În capul satului te întâmpină două *cazzolarie* (= cismării). La atâta pietrărie a drumului, firesc îi să fie nevoie de cât de mulți

¹⁾ Singurul „ajutor“ oficial de care ne-am învrednicit în această călătorie științifică a noastră, deși făcusem demersuri (chiar ministeriale!) și pentru astfel de ajutoare!...

cazzolai! Mai noroc însă e că și *Osteria all' Aurora* nu prea vine departe. De altfel în casa acestei *oștariei* (= ospătării), ca să-i zicem pe nume acum și istroromânește, e și serviciul postal din această *Auranie*, fostă până mai ieri *Vragna*. Ce mai popas vine acum sub umbrarul viței de vie din fața casei și ce mai prilej de a mai ușura din cea greutate a sacilor noștri! Ba de voie de nevoie, gustăm și din vinul ospătăriei noastre, apa din cisterna de alături fiind foarte puțin îmbietoare, cu viermișorii gălbui cari se zvârlugesc într'însa atât de plini de viață și atât de puțin dornici de a fi înghițiți. Pui de curcă și alte orătenii ne țin tovărășie ciugulind fărâmurile picate din masă. Un vițeluș din celalt capăt al umbrarului rumegă în răstâmpuri: ai zice că face game (exerciții) de rumegare. O .. hai să-i zicem pe cirebi-rește: o *porkife* deci, liorbăiește din ciubăr de parcă ar sta să ne demonstreze că nicăiurea'n lume nu-i liorbăială mai aprigă decât în această *Vragne* croată. Din casă se aude tolocăneală de vorbă croată cu acompaniamentul unui nesfârșit bâzâit de muște. Zvonul acesta ajunge a fi foarte monoton și foarte îmbietor la somn.

Clinchet de clopoțel răsună deodată, de parcă ar fi aruncat cineva boabe de argint în albul pietriș al drumului: un biciclist care vine din jos și trage a popas aice. Un munte de flăcău care-ți cântărește atât de roentgenizant identitatea încât aproape te simți obligat să legi vorba cu dumialui. Adormecă omul că nu sântem din partea locului și atunci, dând-o din italienește pe nemțește, cu un surprinzător de rafinat zimbet ironic ne asigură că în Istria sânt 3/4 Croați și numai 1/4 Italieni și că totuși „noi Croații n'avem nici măcar o singură școală croată!”

— Deaceea — încheie el — eu, deși știu italienește, vorbesc mai cu drag nemțește! —

Ne descoase apoi cine sântem. I-o spunem pe șleau și deaceea, poate, ne-ar rumpe acum vajnica sumă de 60 lire pentru o trăsură până'n Susn'evița. Înversunați de așa socoteală, ne îndărjim și noi și apucăm iarăși drumul în picioare

Satu-i cam pustiu și te dor ochii de atâta albime a drumului. Tipul caselor acestora de piatră, foarte pitoresc când casa-i bătrânească, începe a-ți atrage atenția. E o bună, anticipată școală a ochiului, pentru casele sătulețelor cirebi-rești. Și-i destulă verdeață aice: stejari, fagi, oțetari, smochini, spinet, rugi de mure. Iar norodul se arată binnvoitor câtă vreme nu-i dai bună-ziua în italienește.

Ne strecurăm pe tăcute prin cătunul... croat (!) *Rumania*, — unde, știm că iarăși n'avern cui povesti încotro și la ce lucru anume ne ducem. Un zdrahon de Croat pare atât de mare când din fața casei sale te ațintește cu priviri posomorite; și căutătura i-i atât de împungătoare, încât nu te poți înfrâna să nu i ripostezi cu un cât se poate de sonor „*buon giorno*“! Strănepotul Rumerilor din Rumania mornăie un răspuns și izbește vrăjmaș cu ciocanul în draghina carului său.

Și arșita-i dogoritoare, și apa limonată ni s'a sfârșit, și piciorul încă nedeprins cu vârtoșenia bocâncilor alpini refuză s'o mai măie înainte. Totuși, cu trăgănări și popasuri, o mai întindem până'n *Mandiki* (*Mandici*), deci dincolo de jumătatea drumului până'n Susn'evița. Ferindu-ne de a ne mai trâmbița apostolatul român și vorbind numai nemțeasca Austriei de ieri (Croatii au fost aici alintații și răsalintații Austriei), izbutim a năimi un docăraș până'n Susn'evița. Soarele-i în crucea amiezii; și până să-și isprăvească gospodarul masa, și până să-și adape caluțul, te dai unui dulce far-niente din umbră de stejar.

Sus pe dâlma din față, cu zidării de cetate, ține strajă sățuceanul Bogliuno. Sântem de-acum cu drumul nostru în talpa văii. Verdeța stăruie aice inviorătoare. Pâlcuri de ogoare sporesc atmosfera aceasta de lume în sfârșit locuită de vietăți omenești. Vița de vie întinde umbritoare șiraguri militărești prin cea barabuliște. Porumbul e mai copt. O mătăhuză întinde brațe de binecuvântare asupra noroadelor de zburătoare cari ciugulesc prin proaspăta miriște. Un plug cu șase boi bălani și minune de coar-neși, trag la arătura de toamnă de pare că l-ar adurmeca pe Grigorescul nostru, undeva aici, aproape...

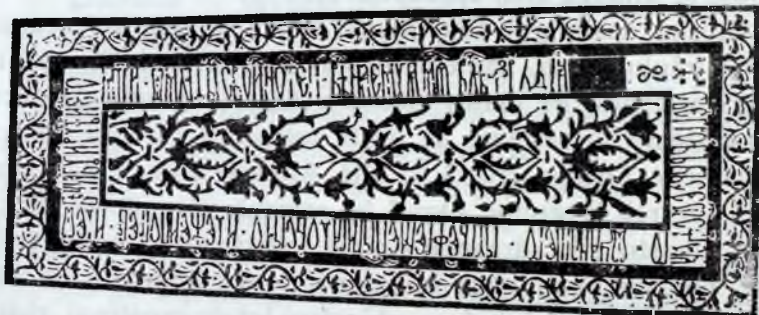
Călătorim dealungul *Boglunsifei* cum i se zise aice cursului superior al râului *Arsa*. Sântem în *Val d'Arsa* deci. Drumul urcă și coboară arătându-ne matca secată a Arsei (cei *arse* de secetă), care din răstâmp în răstâmp se ițește totuși cu câte un ochiu de apă. Străbatem *Opatja* croată (o altă Abbazie¹⁾ deci). Un car cu patru boi încarcă la gunoi. Omul în cămașă vărgată de târg, cu pantaloni albaștri și'n zdravene opinci îmbrăcate cu talpă țintuită în căiele, nici nu ne-ar băga în seamă, dacă măgărușul de-alături n'ar aprinde acum văzduhul cu zbierățul lui de prostie și ridicolă dar și înduioșătoare oarecum. Roibulețul nostru, rotund ca

¹⁾ *Abbazia* se cheamă pe croațește *Opatja*, însemnând „stăreție, schit“.

păenele, de bine ce-i ținut, cată să-și tot prelungească suișurile, reducându-ne la o strămoșească viteză, ca cea din vremurile când pe aici nu erau decât Cirebiri de-ai noștri. Croat e și sătulețul *Catun* pe care-l străbaterăm în necurmatul zimbet binevoitor și binefăcător al cărăușului nostru. Și iarăși prind a ne întovărăși ogoare și fânațe vârstate de cenușotcele lor. Vița de vie se în-lănțuie în hore drepte, ostășești. O fetișcană greblează pologul aromitor... Și dacă nu ți-ai ridica ochii înspre încremenirea de moarte a stâncii pleșuve din jur, ai uita că te afli în arida și săraca Istrie.

De pela sătulețul iară croat *Contuși*,¹⁾ drumul începe a fi iară strâmtorat de povârnirea stâncăretului. Ici-colo stejărișul mai aduce câte o amăgeală de umbră și verdeață. Dar jneapănul cu fruntea plecată în stâncă, e mărturie vie pentru cumplitetele vremuri de secetă și pentru năprasnicele zile de *boră* cari bântuie aceste ținuturi. Și iarăși drumul prinde a urca pe coasta dealului din mâna stângă Dincolo pe dreapta, albia Arsei s'a prăbușit între prăpăstioșii pereți de stâncă mâncată de ape. Două-trei case din satul românesc *Letai*, se prefiră colo'n vale. Miroasă tot cuprinsul a dezolantă secetă și arșiță. Muscăretul tăbărit asupra căluțului face alai de nuntă. Ținutul e în adevăr prea selbatec, prea pustiu, prea sărăcăcios decât să mai fie locuit de Croații, cetățeni de clasa 1 în *Austria*... Un zid, o capelă de cimitir pe dreapta. *Țimiteru* (cimitirul) *Susn'eviței*. E ora 3 d. a. și întrăm în vatra Istroromânilor de sub Monte-Maggiore, în *Susn'evița* cu actualul ei anume oficial *Valdarsa*...

Leca Morariu

**Mormântul lui Efrem, Episcop de Rădăuți (1609- cam 1615),
mort la 1626 și înmormântat la Vatra-Moldoviței**

¹⁾ În satul 1/2 istroromân *Letai* avem până astăzi familii românești cu numele *Contuș*.

Câteva amintiri despre Ion Adam, N. Beldiceanu și N. N. Beldiceanu

Un venerabil profesor din Galați, care a cunoscut de aproape pe I. Adam, N. Beldiceanu și N. N. Beldiceanu, nu de mult timp, mi-a povestit câteva amintiri din viața lor puțin cunoscută:

Pe când eram profesor la Vaslui, primii vizita unui necunoscut; la întrebarea mea: cine-i, mi-se recomandă: „Învățătorul Ion Adam din județul Vaslui“.

Astfel l-am cunoscut.

I. Adam venise să-mi solicite câteva cărți pentru o bibliotecă pe care intenționa s'o înființeze în satul în care era învățător (nu-i mai țin minte numele). Nu știu dacă a luat ființă, ori nu aceea bibliotecă rurală, dar am aflat pe urmă că, dornic de cultură, I. Adam și-a înaintat demisia din învățământ și — dând diferența de liceu — a plecat la Bruxelles, unde s'a înscris la Facultatea de drept. Luându-și apoi licența, n'a intrat imediat în magistratură, căci în 1899 îl găsesc profesor suplinitor la limba franceză în Constanța.

Tot la Constanța, I. Adam se însură cu o învățătoare, care contrară culturii și sufletului lui bun și idealist, era rea și incultă.

Nu l-am mai întâlnit apoi pe I. Adam decât ca magistrat la Tulcea și în împrejurările următoare:

Călătoriam amândoi pe un vapor cu destinația Tulcea.

Deoarece I. Adam, deși avea bilet pentru clasa II a, călătoria în clasa I. a, controlorul — pe un ton politicoz îi atrase atenția. I. Adam nu se execută. Atunci controlorul îl apucă de-o mână și — împingându-l de spate — îl duse în clasa a II. a.

Spre marea surprindere a voiajorilor cari — în majoritatea lor fiind din Tulcea — îl cunoșteau, I. Adam primi umilirea fără nici o protestare, cu o mină îndobitocită de țăran rămas aiurit în fața unui palat domnesc.

În momentul acela am înțeles că I. Adam intrase în primele faze ale nebuniei. Intr'adevăr, nu după mult timp, căzu la pat cu trupul completamente paralizat și — după puțin — inebuni. Fu internat la Mărcuța. Din supozițiile prietenilor intimi ai poe-

tului cari-l vizitau la ospiciu am aflat că avea — ca și Eminescu — clipe de luciditate și că — în timpul unei astfel de clipe dându-și seama că se află într'un ospiciu, s'a lovit cu capul de pereți, punându și capăt vieții. Tot din părerile prietenilor de copilărie ai poetului, am aflat că nebunia lui I. Adam a fost atavică.

* * *

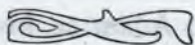
Învățam la gimnaziul Ștefan-cel-Mare din Iași. Intr'o zi ne veni un profesor nou la istorie; se numia Neculai Beldiceanu. Auzind noi, elevii, că-i „rău“, și împinși de curiozitate, ne-am interesat de unde venise! Atunci am aflat că fusese profesor, tot de istorie, la liceul „Laurian“ din Botoșani, de unde fusese permutat la Iași în locul lui Vărgolici, „Junimistul“, care la rândul său îi ocupă catedra dela Botoșani.

Țiu minte că, ceea ce nu mi-a plăcut la noul nostru profesor, era antinaționalismul lui care — uneori — devia în a-și bate joc chiar de dinastiile noastre, în special de Ștefan cel Mare.

* * *

Nuvelistul N. N. Beldiceanu e fiul profesorului de istorie. El a fost funcționar la Ministerul Instrucțiunii Publice, și muri nebun.

Lucian Predescu

Pagina socială¹⁾

Campanie nu împotriva liceului, ci împotriva directorului dela Vatra-Dornei! —

Să ne fie permis a interveni cu această precizare împotriva anonimului *Deladorna*, autor al articolului (atât semnificativ chiar în titlul său!) : *Campania împotriva liceului din Vatra-Dornei. Soții Ieremieci-Wallerstein și Dumitru-Popescu, sau cum e Tanda așa-i și Manda* — apărut deunăzi într'un ziar Cernăuțean... Nu d-le Deladorna, lupta dusă atât de bărbătește de d-nii profesori Constantin Ieremieci-Dubău și Dimitrie Popescu împotriva satrapiei faimosului director și senator dela Dorna, Simeon Ivanovici — nu e o periclitate a liceului Dornean! Iar insinuări meschine ca „Ieremieci-Wallerstein“ și „Ieremieci-Lehman“ sânt pentru oricine argumente tot așa de puțin convingătoare cum ar fi d. p... : „Ivanovici-General Fischer“! — Este, d-le Deladorna, o opinie publică dincolo de anumite interese, și aceasta nu va admite ca anonimatul d-tale, fie el încă pe atâta de curajos, să-l scoată basma albă pe un S. Ivanovici! Și aceeași opinie publică, nu-ți spune ea d-tale că apărarea acestui S. I. e de mult acu o luptă *moralicește* pierdută! ?

Leca Morariu

¹⁾ O inaugurăm și o punem cu plăcere la dispoziția publicului doritor de a promova o opinie publică **reală**.

Ce n-a nigdar fost, ni nu va nigdar fi

În dialect istro-român*)

O vote fost-a trei fraț e iel' fost-a¹⁾ lovți. Āmnaveit-a¹⁾ ocoli zia și nopta, prin mar și șcur boške. O zi căn au iel' nuște lovīt, l'-a focu falit za pripravi obedu. Ala ke mergu²⁾ iel' din foc! Mere cela mai betăru frate. E iuve? Iuve hunțutu³⁾ focu lojit-a: ăn cela codru!⁴⁾

E ie zice, cela lovăț: — Io-m verit ke-m zalica foc daī! —

— Ben'! Se-r spure cea ce n-a nigdar fost e ce nu va nigdar fi, ț-oī da, e se nu, ț-va mere za glavu; ver mere su cabă!⁵⁾

E cela lovăț nu știie niș ce va ie spure!⁶⁾

— Donke nu-ști tu bur⁷⁾ za spure, ver su cabă ī! — Și l-a su cabălu pus.

Doile frate, cela sridenu, vire și ie din foc: — Ke-m zalica foc daieț! —

— Se-r spure ce n-a nigdar fost e ce nu nigdar fiure!⁸⁾

— N-a știvut ni cesta-istu și moreit-a su cabălu mere.

*) Pentru grafie cf. „Făt-frumos” 1927, 144 și „Junimea literară” 1927, 274.

1) Perfect cu valoare sintactică de imperfect (vezi și Pușcariu, *Studii istro-române* II 257; cf. și „Făt-frumos” 1928, 52).

2) Pentru schema conjunctivului: Ke + indicativ prezent cf. „Făt-frumos” 1928, 54 și Leca Morariu, *Morfologia verbului predicativ român* II fasc. 2 Cernăuți 1928, 4.

3) Aici *hunțut* în accepțiunea „diavol”.

4) Aici *codru* cu înțelesul dacoromân, așa ca'n Jciăn (vezi „Junimea literară” 1927, 274 și „Făt-frumos” 1928, 7).

5) Etimologia: croatul *kabao*, -*bla* (=ciutură, ciubăr).— Când, în torida dupăamiază a lui 26 Aug. 1927, în umbra unei case din Sucodru, scriam acea-stă poveste sub dictatul moșului Ive Trdoslavik' și nedumerit, întrebam: *Ce va zice cabă?* — atunci câteva femei din jurul nostru izbucniră: *Ecco cabălu!* arătându-mi de fapt un ciubăr de lemn cu cep. Iar fraza *ver su cabălu* îi poate fi o locuție idiomatice, la fel cu dacoromânescul *pus sub covată*.

6) Viitor cu valoare sintactică de conjunctiv; la fel *n-er te păhni* = să nu te înfricoșezi) „Făt-frumos” 1927, 145 (vezi L. Morariu, *Morfologia...* II, 2 1928, 45).

7) *Bur* cu accepțiunea „capabil, în stare” — vezi „Junimea literară” 1928, 55.

8) Formă secundară (alături de *fiure* și *fusere* Pușcariu II 196-197) atestată și la I. Popovici II 35: *„se fițuri șegav, ăț va rabi”*.

Ala cea treile din frați sel' și din foc!

— Dobar vecer! Iuve mi-s frați mel'? —

— Su cabălu! E se nu știuri spure ce n'a nigdar fost e ce nu va nigdar fi, ver și tu mere cu iel'! Și voi lu tustrei capu tal'a! —

E poșnit-a cea treile frate, cea mai tireru, spure: — Căns-a me ciace nascut, io-m moreit prevtu cereza ciace cârsti. E decla lu prevtu ămn'-a spus ke prevtu mes-a pre hudoba cârsti, nece ie daie mir lu omiri și lu prevți și lu cele decle⁹⁾... Donke m-am io domislit ke voi la Domnu mere. Ma cum voi⁶⁾ io cea face?! Lăhco! Io posadesc un bob, e bobu poșnit-a val'e nerasti¹⁰⁾. Pira la cer av nerastit, ke io poc²⁾ la Domnu îi. Ma lat-am cu mire șaca¹¹⁾ de mekine. Verit-am cole ăn rai. E Domnu nu-i! Ke mes-a la păcă¹²⁾, vede cum ardu prevți și decle⁹⁾ ăn muke¹³⁾. Și an'elu ămn'-a spus: — Că ai tu pire ancia verit, ăști vridn¹⁴⁾ pre sakile cârsti! — Și io cavtu cole jos pre pemint și vezut-am focu vostru și mn'-am zis: — Ala homo cârsti pre crstianu carle șa mușat focu naloje! — Ma verit-a capra, preiedit-l-a bobu e bobu cazut-a pre vale. Cea vote io-m jvelto¹⁵⁾ facut șpagu de mekine și prea cea¹⁶⁾ am ăn zdolu verit nece pre voi cârstesc!.. —

— Ămne k'a dintru a mel' ocl'i! — av cea vote hudoba vikeit — Și le-ț și tel' fraț, carl'i-s cole su cabălu! —

Și mers-a hunțutu pre lume..

E cel'i trei fraț ș-a pocl'e mușat obedu pripravit pre focu lu necisni duh.

Auzită în 26 August 1927 dela *Ive Trdoslavik* zis și *Zidariciu* (de 64 ani vârstă) din *Sucodru* (Iesenovicî). — Cf. varianta *Ce n-a fost și ce nu va fi* la Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria* II 1909, pag. 5-6.

⁹⁾ E vorba de preoții romano-catolici ai Istro-Românilor (romano-catolici și ei) !...

¹⁰⁾ Etimologia: croatul *rasti*, *-stem* (= a crește).

¹¹⁾ În „Făt-frumos“ 1928, 52: *un șac*, pe când aice, feminin: *șaca*.

¹²⁾ Etimologia: croatul *pakao*, *-kla* (= iad).

¹³⁾ Etimologia: croatul *muka* (= muncă, chin, caznă).

¹⁴⁾ Pentru etimologie și pentru nuanța de accepțiune „*capabil*, în stare“ cf. „Făt-frumos“ 1928, 18, Nota 11.

¹⁵⁾ Etimologia: italianul *svelto* (= iute, repede).

¹⁶⁾ Neutru, cf. „Făt-frumos“ 1928, 53 Nota 10.

T R A D U C E R E A :

Ce n'a fost niciodată, și nici nu va fi nicicând

Au fost odată trei frați și ei erau vânători. Și tot umblau razna, ziua și noaptea, prin mari și 'ntunecoase păduri. Într'o zi când au vânat nușce, le-a lipsit focul pentru ca să-și facă mâncarea. Hai să meargă ei după foc! Merge el fratele cel mai mare și unde anume? Unde făcuse diavolul foc: în codrul cela!

Și zice el, vânătorul cela: — Am venit să-mi dai oțără de foc! —

— Prea bine! Dacă vei spune ceea ce n'a fost niciodată și ce nu va fi nicicând, ți-oiu da, și de nu, capătul tău; te-i duce'n ciubăr: —

Și vânătorul cela nu știe nimic ce să spună!

— Așadar dacă nu ești în stare să spui, te-i duce'n ciubăr! — Și l-a pus sub covată!

Al doilea frate, cela mijlociul, vine și el după foc: — Că, să-mi dai dumiata oțărucuță de foc! —

-- Dacă-i spune ce n'a fost niciodată și ce nu va fi nicicând! —

N'a știut nici ista și a trebuit să între 'n ciubăr.

Hai și cel de-al treilea după frațini-săi și după foc!

— Buna vremea! Unde mi-s frații mei? —

— În ciubăr! Și de nu-i ști să spui ce n'a fost niciodată și ce nu va fi nicicând, îi mere și tu cu dănșii! Și la tustrei v'oiu tăia capul! —

Și prinse fratele cel de-al treilea, cel mai mic, a spune: — Când s'a născut tăta-meu, am trebuit să caut un preut, ca să-l boteze pe tata. Și bucătăreasa preutului mi-a spus că preutu-i dus să-l boteze pe Necuratul, ca să lase în pace pe oameni, pe preuți și pe cele bucătărese... Deci m'am răsgândit eu să merg la Dumnezeu. Dar cum să fac una ca asta?! Lesne! Seamăn eu un bob, și bobul prinse îndată a crește. A crescut până'n cer, ca să pot mere la Cel-de-sus. Da luasem cu mine un sac de tărăță. Venit-am colo în rai. Tatăl-ceresc nu-i! Că se dusesse la iad să vază cum ard în Gheena preuți și bucătărese. Și-mi zice îngerul: — Devremece-ai venit până aice, ești vrednic să-l botezi pe oricine!

— Și caut eu colo'n jos pe pământ și am zărit focul dumnitale și mi-am zis: — Eh, hai să-l botezăm pe omul care ațâță focu așa de frumos! — Dar venit-a o capră, de-a ros bobul și bobul

a căzut la pământ. Atunci eu repede mi-am făcut din tărăță o frânghie și am venit pe dânsa'n jos ca să te botez pe dumiața!... —

— Piei din ochii mei! — strigă atunci diavolul — Și ia-ți-i și pe frații tăi, cari îs colo în ciubăr! —

Și s'aaaa dus diavolul pe lume...

Iar cei trei frați și-au pregătit apoi frumos mâncarea la focul Necuratului.

Leca Morariu

Răbojul cărților...

Viața dublă de Eugen Lovinescu, roman

București, ediție definitivă

În prefață, autorul precizează că a contopit două vechi povestiri într'un roman: „*Comedia dragostei*“ și „*Lulu*“. În realitate, nu e o contopire, ci o simplă juxtapunere. Deoparte, povestea Alinei, femeia care s'a sinucis, fiindcă își înșelase iubitul din spirit de sacrificiu și datorie, crezând că salvează astfel viața unui alt bărbat, pe care îl demască însă ca impostor. De cealaltă parte, povestea Doamnei Lulu, femeia „tuturor“, vițiată și pierdută, care — deși iubește — își jertfește iubirea și pleacă în lume cu prințul decavat Diomò, spre a salva sufletește pe bărbatul iubit ce va păstra imaculată imaginea ei.

Așadar, în ambele părți sacrificiul unei femei de totdeauna — vrea să spună autorul —, pentru triumful iubirii și fericirea bărbatului. Dar e altă femeie, cu alte preocupări și în alte împrejurări. *Nu este eroina.*

Ambele povestiri sunt legate nu prin eroină, ci prin numele eroului masculin, același în amândouă, însă foarte pasiv, surprinzător și plicticos de pasiv. Dar nu el trăiește „viața dublă“, fiindcă de fapt el nu trăiește nici o viață, ci femeia — eterna sacrificată. Așadar: zigzag.

Iată încă un element comun! Fiecare dintre cele două femei trăiește „viața dublă“: viața aparentă, de zâmbitoare și fericită iubire, și viața reală, impusă de cruda și înjositoare necesitate. Paralel și separat.

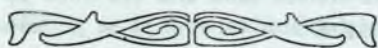
Lucrarea d-lui Lovinescu este lipsită cu desăvârșire de elementul epic narativ, care e înlocuit printr'o anacronică interiorizare subiectivă, împovărată de pretenții stilistice și poză, deci aplicare spre gongorism. Capitole foarte scurte reprezintă mai mult intenții și dorințe de realizare, schițe fugare, fără avânt și fără lărgimea obicinuită romanului, de cari te desparți — de altfel fără regret — înainte de a te fi deprins cu ele, necum pătruns de ele.

Principalul cusur e lipsa de unitate, capitol de capitol, și mai ales între cele două episoade; o strigătoare lipsă de unitate, care te face să-ți pui întrebarea: ce rost are acest „roman“, fără concepție, fără fond, fără unitate, fără măcar o realizare stilistică; ce rost are acest „roman“ în număr de 198 pagini destul de reduse ca format — și cu destule file albe? Poate că autorul va fi vrut să-și unifice scrierea: cu o compoziție discretă, unificarea trebuia realizată pe laturea unei ideologii filosofice, la care ar face aluzie titlul „Viața dublă“. Dar, o încercare ce a murit, înainte de a se naște.

Cel mult, simple note și însemnări pentru viitorul roman-cier, care — inițiat în tainele sufletului și vieții omenești — să le poată strălumina și transfigura în sens artistic, precum n'a reușit dl. Lovinescu.

Până atunci...

Valeriu I. Grecu

Multe și mărunte . . .

De-ale lui Gr. Alexandrescu. — Rectificăm acum¹⁾ mențiunea dela pag. 93 a. c. a revistei noastre precizând că contribuția lui N. I. Apostolescu privitoare la citatele versuri ale lui Gr. Alexandrescu se reduce numai la atât: „Il y a là une comparaison inverse de celle que Chateaubriand faisait dans *René*, lorsqu'il disait: *Quelquefois une haute colonne se montrait seule debout dans un désert, comme une grande pensée s'élève, par intervalles, dans une âme que le temps et le malheur ont décastés.*“—Apostolescu adaugă că această analogie Chateaubriand-Alexandrescu a fost semnalată mai întâi de V. D. Păun, *Ficțiune, imagine și comparațiune*, București 1896, 73.

* * *

¹⁾ După citatul studiu al lui N. I. Apostolescu (carte atât de rară la noi, încât o utilizăm după exemplarul Academiei Române, împrumutat de noi prin bibl. Universității Cernăuțene).

† **Eugen Maximovici.** - S'a stâns la Cernăuți (la 27/4 c.) foarte părăsit, nemenește de părăsit, pictorul arhidiecezan Eugen Maximovici. Și mai ales faptul că era al arhidiecezei s'a resimțit atât de puțin în preajma izbăvirii lui din suferință... Lua asupra-și greaua însărcinare de a fi urmașul artistului Epaminonda Bucevski. Cu mai puținul lui talent (cu multă insuficiență a desemnului și cu atâta absență a perspectivei), E. M. a îndurat mari înfrângeri. Totuși o seamă dintre pânzele semnate de dânsul se învredniciră a fi remarcate, cum fu d. p. remarcabilul său *Ștefan cel Mare*, atât de apreciat de Sextil Pușcariu (în „Junimea literară” 1908, 32). Ba uneori a avut și mângâierea unei recunoștințe ample, cum a fost cazul cu „Jun. lit.” 1908 Nr. 2: „Număr festiv închinat pictorului Eugen Maximovici”. Încolo, și-a fărâmițat viața între avânturi mereu zădărnice și între grijile unei existențe veșnic îngrijorate pentru ziua cea de mâine. Și ne întrebăm: Afla-se-va cineva să lămurească această osândă de viață care fu, poate, o viață din capul locului greșit pornită, ori tragedia unei treptate sucombări de pe urma mizeriei cei de toate zilele?...

* * *

Maistrul Sadoveanu despre zădărnicia maniilor „moderniste”. —

Cităm din proaspăta *Olandă* (pag. 108-109): „Cum m'au atins în inimă aceste spectacole mărețe¹⁾ ca și natura, n'a mai rămas în mine nici umbra celei mai mici îndoieli. Elucubrațiile pictoricești ale generației noastre, cubismul, futurismul și expresionismul — ca și tovarășele în *ism* din literatură, — rămân niște jahnice și ridicole rătăcirii, când nu sunt o dovadă directă de lipsă de talent... Sunt sigur că avem de-aface cu cazuri de clinică în împrejurările cele mai rare și onorabile. Obişnuit, însă, răbdarea noastră și simplitatea recidivistă sunt asaltate de șarlatani... Criza aceasta a artei nu-i cea din urmă și omenirea a mai cunoscut-o și altădată. În muzeele Olandei am făcut o baie de lumină, care m'a curățit de toată lepra prezentului”.

Și: „nu-i departe vremea când arta cea bună va găsi iarăși slujitori sinceri și naivi. Numai aceștia sunt capabili să se jertfească pentru ea și să moară săraci și geniali”.

* . *

Mormântul lui Grigori Vindireu. — Mormântul lui Grigori Vindireu, cel din urmă mare lăutar al Bucovinei, (menționat și în „Făt-frumos” 1928, 72) poartă (în piatră și într-o placă de metal) următoarea inscripție (citită de noi în 11/8 1926): „Aice pausează | Grigori Vindireu | artist în muzică | * 21 Ianuarie 1830 | + 24 Mai 1888 | Fie-i țărna ușoară”.

Leca Morariu

¹⁾ E vorba de creațiile lui Rembrandt, Hals etc.

Apare tot la două luni

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
SUCEAVA, Spital

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ):

În Țară 150 lei pe an

În Străinătate: 600 lei pe an

Colaboratorii plătesc*) numai 10 lei pe an

Cuprinsul:

Victor Morariu

George Voevidca

Mihai Teliman

Ion Mușlea

George Voevidca

C. Morariu

Valeriu I. Grecu

Șt. Pașca

Leca Morariu

Lucian Predescu

Leca Morariu

Leca Morariu

Valeriu I. Grecu

Leca Morariu

„Definiții... și altceva“

Amurg (versuri)

Visul Blagocistivului

Scrisori inedite dela Alecu Hurmuzachi

Sărut (versuri)

Cursul vieții mele

Henric Ibsen (continuare)

Errata

Drumuri ciribire

Câteva amintiri despre Ion Adam, N. Beldiceanu și N. N Beldiceanu

Pagina socială

Ce n-a nîgdar fost, ni nu va nîgdar fi (Poveste în dialect istro-român)

Răbojul cărților

Multe și mărunte...

*) Le atragem însă atenția că mai sînt și reviste cari își plătesc colaboratorii!

Bibliografie

Cărți

Hedvig Olsen, *Étude sur la syntaxe des pronoms personnels et réfléchis en roumain*, Kobenhavn (Copenhaga) 1928.

M. Eminescu, *Poesie, Prima versione italiana... con introduzione... a cura di Ramiro Ortiz*, Firenze, editore G. C. Sansoni (1928).

Magda D Nicolaescu, *Danemarca*, București „Car'ea rom.”

M. Sadoveanu, *Demonul tinereții*, Roman, Buc. „Cartea Rom.”

” ” , *Olanda*, Buc. „Cartea Rom.”

” ” , *Hanu Ancuței*, București „Cartea rom.”

George Ranetti, *Mulam Strakinidy*, București „Cartea rom.”

P. Henry, *Folklore et iconographie religieuse*, Buc. „Cult. Naț.” 1928.

Tache Papahagi, *Dispariții și suprapuneri lexicale*, București 1927.

Cezar Petrescu, *Carnet de vară*, Craiova „Ramuri” 1928.

C. Pajură, *Cântece 'n amurg* (Versuri), Tîrnău-Severin 1927.

Mina Savel, *Versuri... de poeți români și din popor... la Unirea Principatelor...* Bacău 1928.

Teodor A. Naum, *Răspuns unei acuzațiuni de plagiat*, Cluj 1927.

Ștefan Pașca, *Din Munții Apuseni*, Suceava 1928, Extras din „Făt-frumos” An. III 1928.

C. Narly, *Evocări venețiene*, Cernăuți 1928, edit. „Junimea literară”.

Leca Morariu, *Morfologia verbului predicativ român*, vol. II fasc. 2: *Prezentul conjunctiv și imperativul*, Cernăuți 1928.

Reviste, ziare

Dreptatea (Chișinău); *Informațiuni muzicale* (Timișoara, ed. Moravetz An. VIII Nr. 4 Mai 1928).

OCAZIE!!!

Vindem 2 colecții complete din „Făt-frumos” An I 1926
în preț de numai 250 lei colecția!

Vindem 7 colecții complete din „Făt-frumos” An II 1927
în preț de numai 200 lei colecția!

Revista Făt-frumos se vinde cu N-rul numai la librăriile Pavel Suru, București, Calea Victoriei 73 și Ostașul Român (A. Roșcu) Cernăuți, Piața Unirii.

Prețul 30 lei